Ernst Andersen

Strøtanker

C.A. Reitzels Forlag 1997

Strøtanker

Copyright ©: Ernst Andersen

ISBN 87-7876-041-0

Printed in Denmark 1997

C.A. Reitzels Forlag A/S
Nørregade 20 - 1165 København K

Tidligere udgivet af samme forfatter:

Træk af Juraens Udvikling, I-II, 1970 og 1973
The Renaissance of Legal Science after the Middle Ages, 1974
Bankvæsenets Oprindelse, 1976
Polybios og Livius om Hannibalhærens March Rhône-Po, 1981
(i Museum Tusculanum)
Legender i Evangelierne, 1989
Kætterprocessen mod lægen Michael Servet, 1990
Fra Jean Bodin og Lessing til Wrede, 1993

1. Hvem var Marsilio fra Padua?

Den af Alf Ross i 1929 udgivne bog Theorie der Rechtsquellen er interessant og har altid fængslet mig. Den indeholder meget nyt på et i dansk retsfilosofi og retsvidenskab ofte stedmoderligt behandlet område. Der kan dog indvendes meget, og det kan ikke bebrejdes det daværende fakultet, at det ikke ville antage den til forsvar for den juridiske doktorgrad. Den kunne måske være antaget til forsvar ved et andet fakultet for den filosofiske doktorgrad; men den blev ikke indleveret med henblik herpå. Ross foretrak at blive dr.phil ved Uppsala Universitet.

En mangel ved afhandlingen, som juridisk afhandling, er navnlig, at Ross stort set negligerer, hvad der er skrevet om retskildeproblemer i romerretten, derunder Usus modernus Pandectarum. Forklaringen herpå er, at Ross havde så lidt kendskab til det latinske sprog og så lidt træning i at læse latinske tekster, at han lod dette ligge. Romerret og kanonisk ret lå udenfor hans interesseområde. Men dette må inddrages i retskildelæren, og det var inddraget længe før 1926-29. Laust Moltesen havde således i 1924 i Salmonsens Konversationsleksikon bd XVI s 678 givet en kort, klar og fortræffelig oversigt over Marsilios synspunkter, som i udlandet i nogen tid havde givet anledning til fornyet drøftelse. 1)

Rigtigheden af min forklaring på dette kolossale hul i Ross' Theorie der Rechtsquellen skal jeg kun sandsynliggøre med en enkelt oplevelse. I 1969 faldt Ross for aldersgrænsen. Det tog på hans humør, og han kunne ikke se fordelene ved at slippe for det omfattende arbejde, der er med opgaver og eksaminer. Han ville savne dette at skulle forelæse ex catedra som embedspligt. En dag, da jeg var på vej fra universitetet til Det kongelige Bibliotek, løb jeg på ham på Amagertorv - Højbro. Han fordrev tiden med at se på butikker og på blomster m.v. Vi faldt i snak og fulgtes ad et stykke.

"Hvor skal du hen?", spurgte Ross. "Til Det kongelige Bibliotek", var svaret.

"Hvad skal du der?"

"Arbejde med en bog af Marsilio fra Padua, Defensor pacis. Den er forlængst oversat; men der er nogle udviklinger i den latinske tekst, som jeg vil efterse, og det kan kun ske på læsesalen".

"Hvem var Marsilio fra Padua?"

Jeg tænkte mig lidt om, før jeg svarede:

"Den unge Alf Ross, der skrev og i 1324 lod andre blive bekendt med sin Theorie der Rechtsquellen."

Det postyr, som Marsilio gav anledning til er velkendt.

2. Reumert, Aaberg, Rubow og Valore om Jens Baggesen og Sophie Oehlenschläger.

Der er ikke nogen dansk jurist, hvis produktion på juraens område er så omfattende som A.S. Ørsteds. Han fik sine første arbejder publiceret i de sidste år af det 18. århundrede. Hans afsluttende større arbejde er det i 1857 udsendte bd 4 af erindringsarbejdet "Af mit Livs og min Tids Historie". Denne litterære produktion gennem næsten 60 år andrager lige så meget som flere juridiske professorers produktion i et langt liv.

Samtidig passede Ørsted sit arbejde som embedsmand ved domstolene og senere i Kancelliet, hvor han som deputeret udførte et arbejde svarende til en departementschefs. Hertil hvervene som generalprokurør og en tid som kommitteret ved stænderforsamlingerne. Alt dette er i årenes løb skildret så udførligt og så indgående, senest af min kollega Ditlev Tamm, at jeg ikke skal føje noget til. Hvad jurister derimod endnu ikke har ofret megen omtale, er Ørsteds ægteskabelige forhold.

Frantz Dahl skriver således i sin artikel Anders Sandøe Ørsted i Salmonsens Konversationsleksikon bd XXV (1928), hvor han hæver Ørsted til skyerne for hans forfatterskab, herom kun, at han i 1802 ægtede Sophie Oehlenschläger, og at hendes indflydelse på mænd som Baggesen og Sibbern "er noksom bekendt". Så er der ikke sagt for meget.

Allerede da dette publiceredes, havde Elith Reumert udgivet bogen "Sophie Ørsted". Den kom i 1920. Den foranledigede, at litteraturhistorikere igen fordybede sig i problemerne om A.S. Ørsteds og Sophie Oehlenschlägers ægteskab. Der var ikke noget nyt i, at Baggesen fra 20. okt. 1806 og til 26. maj 1807, altså i mere end 7 måneder, havde taget ophold i dagligstuen i Ørsteds hjem i Vestergade 22. Her skrev han en stor del af sine værker. Det havde man været klar over længe, før Reumert udgav sin bog. Opholdet havde tidligt givet anledning til omtale.

Det nye var, at Reumert havde dechiffreret og publiceret væsentlige dele af en dagbog, som Baggesen havde ført. Det satte gang i nærlæsning af breve til og fra Baggesen.

Paul Rubow kunne derfor i sin biografi af Baggesen i Dansk Biografisk Leksikon, bd 1, s 367f skrive, at der gik sladder om ham og Sophie Ørsted, og at det ikke var uden grund, "thi de var vildt forelskede i hinanden"! Han nævner, at Baggesens (anden) hustru Fanny, der da boede i udkanten af Paris, og som ikke tog med til Danmark, var oprørt over Baggesens "forhold til Sophie Ørsted".

Den seneste litterære behandling af Baggesens forhold til Sophie Ørsted og af hendes venskab med mænd som Martin Lehmann, A.C. Gierlew og F.C. Sibbern, et venskab, der fra hendes side var blandet med en stærk flirten, er givet af Peter Braams Valore i en i 1991 på Bakkehusmuseets forlag udgivet bog "Sophie Ørsted og digterne" 2)

Valore er enig i, at Baggesen under opholdet i København var kæreste med Sophie Ørsted. Det begyndte allerede, før Baggesen 20. okt. 1806 tog fast ophold i hendes og A.S. Ørsteds hjem. I september foretog A.S. Ørsted, hans hustru og Baggesen nemlig en rejse til Korsør og tilbage, og af Baggesens dagbog fremgår det, skriver Valore på s 58-59, "hvor lidenskabeligt han elskede Sophie".

Selvom optegnelserne er yderst forvirrede og nærmest telegramagtige "er meningen ganske tydelig, at Sophie med liv og sjæl har været hans elskerinde. Han fabulerer ekstatisk om "Svævende Henrykkelse. Evig aandelig Forening. Omarmelse. Kys. Cabriolet". "Forening i den Eviges Skød".

Suppleret med reale oplysninger: Gennem vinduet (i cabrioleten) ser han hende klæde sig af. På en natlig køretur, hvor Anders Sandøe er med, ligger hun i timevis på hans (d.v.s. Baggesens) skød under flammende kys og kærtegn, og et andet højdepunkt betegnes med 3***".

I den følgende tid bliver de erotiske oplevelser henlagt til Søndermarken ved Norske Hus og Eremithytten. Sophie tog den nøgle, som hendes fader havde til den for almindelige mennesker aflåste port og åbnede den for sig og Baggesen. Så kunne de sværme og omfavne hinanden, uden at nogen kunne forstyrre dem eller bemærke det. Herom skriver Valore på s 70 vedrørende et afskedsstævnemøde i Søndermarken den 23. maj 1807 følgende, der er citat fra den dechiffrerede dagbog:

"Af alle poetisk elskovssalige Dage i mit Liv den saligste, iblandt mange salige. Hele Dagen fra Morgen 9 af paa Frederiksberg i deiligt Vejr. Alene m. Lilia, Spadseregang i Søndermarken til alle vore Yndlingssteder og endelig til Eremithytten, hvor hun gjorde sig til Hyrdinde, og hvor jeg legende med hende døde i Vellyst. Spadseregang derfra Hiem for at tage Frokost i hendes

lille Have i Lysthuset. Rhinsk-vin som jeg havde sendt 2 Boutiller af for i Morgen - hendes Far kom - Middagsmad - igen i Søndermarken. Engen i et afsides Indelukke i Skoven ved Bredden af et Vand under hvis bøge, henrykte, hinanden nok, glemmende alt, uden os, Gud og Naturen. Sammensmeltning, fuldkommen Harmonie. Glæde. Tillid. Alt".

Få dage derefter, den 26. maj 1807, forlader Baggesen København og rejser tilbage til Frankrig.

Der er nu dem, der hævder, at man slet ikke kan stole på, hvad der står i Baggesens dagbog. Han lyver eller overdriver stærkt. Denne skepsis er forståelig. Dagbogen støttes imidlertid her af, hvad Baggesen skriver til hustruen under sit ophold i København. Her fremkommer han med intime oplysninger om Sophie Ørsted og om hendes ægteskab. I et brev skriver han bl.a., efter at han har fortalt, at Sophie Ørsted havde været alvorligt syg, at hun havde "une horreure singulière pour un certain commerce même legitime", og at hun havde været gift i 6 år, ikke havde fået børn og ikke kunne få det. Til yderligere beroligelse (?) for hustruen skriver han så: "Elle est vierge encore quoique mariée depuis six ans" og tilføjer, at hun tilbad sin mand og kun levede for ham, men at dette var et evigt offer til dyden; for der var ikke skygge af ømhed i ham. Hemmeligheden i deres liv var tragisk. Han var svækket for al evighed. "Il est eternellement malade".

Hvem der var kilden til disse oplysninger, er omstridt. Måske har Sophie Ørsted selv givet dem til Baggesen. Det er dog sandsynligere, at det er Baggesen, der har sluttet sig til situationen. Den nærmestliggende forklaring er, at ægteskabet på grund af en aseksuel indstilling fra ægtemandens side, en "svækkelse", aldrig er blevet fuldbyrdet. Hans "maladie" var evig.

I 1806-07 og tiden før og nogle år efter var Baggesen ikke den eneste, der sværmede for Sophie Ørsted. Hun havde som anført mange tilbedere, derunder assessor i Commerce Kollegiet Martin Lehmann, Orla Lehmanns fader, og forfatteren A.C. Gierlew. Sophie sagde dengang til en ungdomsven, Bernt Winckler, der også var stærkt forelsket i hende, under en tur med ham til sin undskyldning for denne flirten, at Gierlew "bidrog til at soulagere hendes glædesløse liv". En mismodig og for stærk bemærkning; men afslørende.

Hertil kommer senere F.C. Sibbern. Han endte som professor i filosofi.

Sibbern var som yngre overmåde forelsket i Sophie Ørsted. Hun lod sig tilbede af ham og lod ham som oplæser bidrage til at udvide hendes horisont. Se herom: Valore s 93 ff.

Overlæge Carl Aaberg, som i Bibliotek for Læger 1975 s 109-54 skrev en artikel "Læger, kirurger og livets gang i København omkring år 1800", har her en bemærkning om, at Sophie Ørsted blev forsømt af sin mand og var seksuelt frustreret. Det er stærkt; men jeg tør ikke modsige Aaberg. 3)

Sophie Ørsted døde den 9. februar 1818. Den 27. marts 1819 indgik A.S. Ørsted nyt ægteskab med Sophies veninde Mathilde Rogert. Hun havde i nogen tid før Sophies død stået for husførelsen. Heller ikke i dette ægteskab var der børn. Ægteskabet varede ret kort. Den 26. juni 1824 døde Mathilde Rogert. Resten af sit liv nøjedes Ørsted med husbestyrerinder.

Ørsted døde 1. maj 1860 "overøst med de højeste titler og ordner, som en dansk jurist nogensinde har fået", skriver Valore. Politisk havde han udspillet sin rolle i 1854. På en måde vel allerede i 1849. Jævnfør herved Ditlev Tamms oplysning i Dansk Biografisk leksikon, bd 16 (1984) s 188 ff om, at Ørsted på den grundlovgivende rigsforsamling tog ordet over 300 gange.

Ofte omstændeligt og docerende, som om han endnu var kongelig kommissarius.

Det er at tale sig ihjel.

Ørsted manglede evnen til at udtrykke sig kort.

3. Newton om solsystemets skaber 4).

Det er i England, at det heliocentriske system som udformet af Coppernicus, Kepler og Galilei først får en så bred tilslutning, at man kan sige, at her har det geocentriske system udspillet sin rolle. Vendepunktet er Newtons udsendelse i 1687 af Naturfilosofiens matematiske principper, Philosophiæ naturalis principia matematica. Allerede et halvt århundrede forinden er der imidlertid en engelsk videnskabsmand og teolog, John Wilkins (1614-72), der i et trykt skrift går ind for det heliocentriske system. Skriftet hedder The Discovery of a New World, og det udkommer i to bind, det ene i 1638, det andet i 1640.

Wilkins, der ender som biskop i Chester, spiller en betydelig rolle, da Royal Society stiftes i begyndelsen af 1660'erne. Han hører, sammen med videnskabsmanden, kemikeren Robert Boyle (1627-91), til kredsen af stiftere.

Det er især to kendte astronomer, John Flamsteed (1646-1719) og Edmund Halley (1656-1742), der får Newton engageret i de astronomiske og dermed sammenhængende problemer. Halley møder første gang Newton i 1682.

De diskuterer da kometer. De mødes også i august 1684, hvor Halley af en eller anden grund er i Cambridge og benytter lejligheden til at opsøge Newton og opnå en samtale med ham. Hvorledes denne samtale forløber, ved vi fra et referat, som Newton på et senere tidspunkt giver Abraham De Moivre, og som går ud på, at dr. Halley i 1684 er i Cambridge og aflægger besøg hos Newton. Efter at de har talt sammen et stykke tid, spørger dr. Halley

Newton, hvorledes han tror, at den kurve vil være, som planeterne beskriver "supposing the force of attraction towards the sun to be reciprocal to the square of their distance from it". Sir Isaac svarer straks, at der må være tale om en ellipse. Doktoren slår hænderne sammen af glæde og forbavselse og spørger Newton, hvorfra han ved det. Newton siger, at det er, fordi han har foretaget beregninger herom. Herefter beder dr. Halley om, at han må få lov til straks at se disse beregninger.

Sir Isaac leder med det samme i sine notater, men kan ikke finde beregningerne. De er og bliver borte. Han lover imidlertid Halley, at han vil lave beregningerne igen og sende dem til ham. Der går derefter nogle måneder. I november 1684 sender Newton så via Edward Paget til Halley en afhandling på 9 sider med titlen "De Motu Corporum in Gyrum". Nu får Halley travlt. Han kan straks se, at afhandlingen betyder et så umådeligt fremskridt med hensyn til himmelmekanikken, at der er tale om noget virkelig nyt. Han tager straks igen til Cambridge for at konferere med Newton, og den 10 dec. 1684 afgiver han i London beretning til Royal Society. Newton giver sin tilladelse til, at Flamsteed læser De motu. Og så begynder for Newton det hårde arbejde, der i løbet af 7-8 måneder afsluttes med manuskriptet til det, der i den endelige form er Naturfilosofiens matematiske principper.

Hvorfor har det været Edmund Halley så magtpåliggende at få Newton interesseret i at bruge et par år af sit liv på at skrive det, der er hans hovedværk? Det er vel bl.a. fordi han på samtlige astronomers vegne, og det vil sige på den astronomiske videnskabs vegne, er interesseret i at modvirke, at endnu en astronom kommer ud for det, der overgår Galilei, eller anden form for forfølgelse fra kirkelige myndigheders side. Ganske vist er der gået et halvt århundrede, siden Galilei bliver idømt livsvarigt fængsel. Men herefter har man i 1655 i Belgien haft kættersagen mod Peyrère i

anledning af hans skrifter om Præadamitterne. Og endelig har man i England været bekendt med de vanskeligheder, som Spinoza kommer ud for, efter at han i 1670 udgiver sin Tractatus Theologico-Politicus. Det foregår jo lige på den anden side af kanalen.

Boyles religiøse sindelag og hans hengivenhed overfor den anglikanske kirke fremgår tydeligt af den testamentariske disposition, som han træffer til fordel for denne kort før sin død, om anvendelsen af beløb til afholdelse af udgifterne ved de såkaldt Robert Boyle lectures. Den person, der vælges til at holde disse 8 prædikener, skal være fortaler for kristendommen overfor dem, der vitterligt er vantro, såsom ateister, teister, hedninger, jøder og muhammedanere. De stridigheder, der er mellem de kristne, skal han derimod ikke komme ind på. Boyle anvender desuden, medens han lever, betydelige beløb af sine egne midler på at understøtte den anglikanske kirkes missionsvirksomhed på Irland og i Nordamerika. Der er endelig i Boyles skrifter, såvel i de første som i de senere, talrige udviklinger, hvoraf det fremgår, at Boyles livsanskuelse er spiritualistisk og absolut ikke materialistisk, og at han er kristen.

Medens der næppe er nogen, der har draget Robert Boyles ortodokse indstilling i tvivl, så har der ret tidligt været dem, der har sat spørgsmålstegn ved Isaac Newtons, og der er stadig dem, der gør det.

Det skal nu understreges, at så længe Newton lever, og det vil sige indtil 1727, så er der ingen, der drager hans rettroenhed i tvivl. Når spørgsmålet har givet anledning til diskussion og stadig gør det, beror det på, at Newton ved sin død efterlader sig en uhyre bunke optegnelser, oversigter, notater osv. vedrørende bl.a. religiøse problemer. Hvorfor denne overordentlige interesse hos Newton for religiøse, ofte omtvistede og omtvistelige problemer?

Forklaringen på, at Newton allerede fra 1660'ernes slutning arbejder intensivt med religiøse problemer, er nu, forsåvidt angår de første år, den enkle, at det er han nødsaget til at gøre, hvis han vil blive boende på Trinity College. Han er i 1661 blevet optaget som subzizar. Det vil sige, at han delvis betaler for sit ophold på college ved at udføre praktisk arbejde som pasning og rensning af kakkelovne, gulvvask, tømning af natpotter etc. Han avancerer hurtigt fra dette nederste trin på den sociale rangstige i Trinity, og fra 1669 er han Lucasian professor i matematik.

Newton befinder sig godt på Trinity, hvor han har masser af tid til at studere. Han bliver aldrig gift. Læsning er hans et og alt. Men der er den hage ved stillingen, at han i løbet af 3 år skal være præsteviet. Det er derfor, at han må fordybe sig i biblen og i kirkefædrenes og de øvrige teologiske forfatteres skrifter. Han gør det med samme koncentration og grundighed, som han anvender ved sine studier over matematik, fysik og astronomi. Det skulle vise sig at være upåkrævet. Newton bliver i sidste øjeblik fri for at lade sig præstevie.

Kollegiet opnår en generel dispensation fra kravet om præstevielse, forsåvidt angår den, der er Lucasian professor i matematik. Newton slipper følgelig for at skulle aflægge bevis for sine kundskaber i teologi, efter at han har erhvervet dem.

Fra disse tre år, 1669-1672, stammer en væsentlig del af notaterne om teologiske spørgsmål. Det er nu engang den måde, som Newton arbejder på. Han kommer senere tilbage til religiøse problemer, og så vokser notatbunkerne yderligere.

Under bobehandelingen bliver der rejst spørgsmål om, hvad der skal ske med alle disse bunker af notater. Skal der foranlediges en kritisk udgivelse af dele af notaterne? Omkostningerne herved kan blive store og ret uoverskuelige. Executor tager for sit vedkommende afstand fra tanken om udgivelse. Der er tale om "loose and

foul papers". Men han gør ikke det eneste rette, nemlig sørger for, at alle disse optegnelser, der ikke er beregnet på udgivelse, bliver brændt, før boets behandling sluttes. Der sker i stedet dette, at en nevø af Newton, som åbenbart savner penge, i 1733 publicerer en del af notaterne under Newtons navn med titlen Observations upon the Prophecies of Daniel and the Apocalypse of St. John. Bogen står på bibliotekerne som et værk af Newton.

De, der hævder, at Newton bar på den frygtelige hemmelighed, at han ikke var rettroende, er imidlertid ofte blot ude på at svække den støtte, som udviklinger af Newton i hans bøger og i hans publicerede breve giver for den anskuelse, at universet med alt, hvad det rummer, er skabt af en over materien stående højere magt, Gud = Spiritus purus. Det drejer sig bl.a. om følgende sætninger i General Scholium i slutningen af bd II i Naturfilosofiens matematiske principper.

"This most beautiful System of the Sun, Planets and Comets, could only proceed from the counsel and dominion of an intelligent and powerful being... This Being governs all things, not as the soul of the world, but as Lord over all".

I første udgave af Principia bruger Newton på dette sted ordet Gud. Det er det eneste sted i første udgave, hvor Newton bruger ordet.

Lignende udviklinger støder man på flere steder i Newtons trykte breve, jfr. følgende brev, som Newton den 10. dec. 1692 sender til Richard Bentley. Bentley har været fordybet i arbejde med de første Boyle lectures. Det var ham, der lagde for.

"Why there is one body in our system qualified to give light and heat to all the rest, I know no reason but because the Author of the system thought it convenient; and why there is but one body of this kind, I know no reason but because one was sufficient to warm and enlighten all the rest".

"... that the motions which the planets now have could not spring from any natural cause alone, but were impressed by an intelligent agent".

"... there is no natural cause which could determine all the planets, both primary and secundary, to move the same way and in the same plane, without any considerable variation; this must have been the effect of counsel".

"... that harmony in the system which, as I explained above, was the effect of choice rather than chance".

Jfr. herved Newton's Philosophy of Nature. Selections from his Writings. Ved H.S. Thayer, 1953, s 42, 47, 48, 50.

Der er andre engelske naturvidenskabsmænd fra denne periode end Boyle og Newton, der fra det sindrigt skabte drager den slutning, at der må være en skaber, fx Robert Hooke og John Ray. John Ray (1628-1703) udgiver i 1691 en bog, hvor allerede titlen indicerer, at han ræsonnerer på samme måde som Boyle og Newton: The Wisdom of God Manifested in the Works of the Creation. Denne bog er blevet læst i vide kredse. Det kan man slutte af, at den gang på gang genoptrykkes, antagelig i store oplag.

Ræsonnementet svarer til det, man kalder det teleologiske gudsbevis. Dette gudsbevis er kendt allerede i oldtiden bl.a. af Filon, og det er ofte brugt senere. Man slutter fra den orden og planmæssighed, det "system", som man kan finde i så mange henseender såvel i makrokosmos, den store verden, som mikrokosmos, den lille verden, til, at der må være en højere visdom og intelligens, som er årsagen dertil. En intelligentia supermundana (Leibniz).

Med den ændring, at der ikke kan føres bevis for noget, der ligger udenfor grænserne for menneskelig erkendelse, hvad

spørgsmålet om Guds eksistens gør, og at man derfor kun kan tale om indicier, der bestyrker den enkeltes tro på, at der findes en gud, så er det teleologiske indicium så langt det lettest forståelige af indicierne for, at der er et øverste væsen = Gud.

Newton tror, at universet er skabt ex nihilo af Gud. Boyle er af samme opfattelse.

Hvad Newton under sine studier, gennem mere end et halvt århundrede, i biblen, i kirkefædrene og i den øvrige teologiske litteratur, har kradset ned uden henblik på udgivelse, kan man fra mit synspunkt ikke tillægge betydning.

Den, der i dag har mod på at studere eller dog blade i Philosophiæ naturalis principia matematica, hindres ikke deri af den omstændighed, at værket er skrevet på latin. Værket er nemlig i 1729, og det vil sige posthumt, oversat til og udgivet på engelsk som The Matematical Principles of Natural Philosophy by Sir Isaac Newton. Oversættelsen er foretaget af Andrew Motte. Den er genudgivet bl.a. i 1968.

Værket kan imidlertid i sin helhed kun læses af dem, der har studeret den højere matematik og fysik. Dette er man fra begyndelsen klar over i Cambridge. Newton sender frieksemplarer til flere af sine kolleger, især ved Trinity College. Nogle af disse skal imidlertid have taget det standpunkt, at de ikke kunne afse de 7 år, der skulle bruges til at studere højere matematik og fysik, før de kunne få noget ud af at læse værket.

En Cambridgestuderende får det sidste ord herom. Da Newton går forbi ham på gaden, siger han til en medstuderende, som han følges med: There goes the man that writt a book that neither he nor anybody else understands.

4. Noter

1) Nærmere herom se Træk af Juraens Udvikling, I, 1970 s 185ff.

2) Det var min hustru Tove Dobel, der gjorde mig opmærksom på den. Den var ikke i boghandelen.

3) Se allerede min artikel Sophie Ørsteds læger og lægeløftet i Medicinsk Forum 1977 s 125-30, foranlediget af Aabergs artikel.

4) Afsnittet er en gengivelse af s 54-61 i min afhandling Fra Jean Bodin og Lessing til Wrede, 1993, med en del forkortelser.

Indhold Side

1. Hvem var Marsilio fra Padua? 4 - 5

2. Reumert, Aaberg, Rubow og Valore om Jens Baggesen og Sophie Oehlenschläger 5 - 9

3. Newton om solsystemets skaber 10 - 16

4. Noter 17

Alf Ross's Theorie der Rechtsquellen, 1929, tager ikke meget hensyn til, hvad der er skrevet om retskildeteorien i romersk-kanonisk ret. Forklaringen på dette hul er, at romersk-kanonisk ret af sproglige grunde lå udenfor hans interesseområde. Der efterlyses en ny fremstilling af retskildeteorien, der rækker fra Marsilio til og med Ross; jfr. Strøtanke nr. 1.

Emnet i nr. 2 er Jens Baggesens forhold til A.S. Ørsteds hustru Sophie Oehlenschläger. Siden 1920 har flere litteraturinteresserede skrevet herom bl.a. Reumert, Aaberg, Rubow og Valore.

Grundlaget er Baggesens dagbog, som Reumert dechiffrerede, og breve fra Baggesen. Efter Valores bog fra 1991 Sophie Ørsted og digterne, kan dette ikke fortsat negligeres af jurister.

Strøtanke nr. 3 er skrevet for at gøre teologer og andre i religion interesserede opmærksom på, at Newton, der var medlem af den anglikanske kirke, var dybt religiøs. Hans livsanskuelse var spiritualistisk og ikke materialistisk. Det var også Leibniz's.